

Särtryck ur

CJP NYHETS BREV

Nr 44:4 December 2007

C G JUNG

och den jungianska psykologin

av Håkan Raihle

Den motvillige centralfiguren inom den jungianska psykologin är naturligtvis Carl Gustav Jung, prästson från Kesswill i Schweiz, född 26 juli 1875, med en inte alldeles problemfri barndom. Man kan kalla honom "motvillig" eftersom han i något sammanhang lär ha suckat: "Tack och lov för att jag är Jung och inte jungian."

Håkan Raihle, civ.ek. DHS, psykolog och jungiansk terapeut med privat praktik i Solna, är direktor för IDP Institutet för Drömpsykologi där han också är ämnesansvarig för utbildningen i psykologi och drömtolkning.

Det finns även andra citat som tyder på att han var tämligen missnöjd med vad hans efterföljare, de s.k. jungianerna, gjorde med hans vetenskapliga arv. Så skriver han t.ex. i ett brev:

There have been so many pupils of mine who have fabricated every sort of rubbish from what they took over from me. (Letters I:518, 1949)

I omvärldens ögon har C G Jung alltid varit en kontroversiell figur. Han har kallats ockultist, falsk profet, teosofisk sektledare, guru, mystiker, alkemist, charlatan, rasist, nazist, polygamist och bedragare men också filosof, gnostiker, helare, poet och han är otvetydigt en av förgrundsfigurerna i tillkomsten av den moderna djuppsykologin. Många har en alldeles bestämd uppfattning om vem och vad Jung var, men när man hör olika människors uppfattningar om honom, kan man inte tro att de beskriver samma person.

Det har skrivits många biografier om Jung och just när det gäller dessa tycker jag att det blir uppenbart att författarna har skapat "sin egen Jung" som de beskriver i biografien. Och visst är det så vi alla gör. Vi skapar oss en bild av någon utifrån vårt subjektiva urval av mer eller mindre tillförlitlig information och våra erfarenheter.

CJP NYHETS BREV

ISSN 1652-2125

Utges av CJP Centrum för Jungiansk Psykologi AB två ggr/år (juni och december). Upplagga 5.000. Ansv. utgivare: Gunlög Raihle.

Jag skulle vilja beskriva honom som en vetenskaplig sökare med ett oerhört brett intresseområde, nämligen det mänskliga psyket och alla dess yttringar och manifestationer. Det han söker är svar på hur vi människor är funtade, och det leder honom in på för samtiden kontroversiella områden, t.ex. hur sambandet mellan ande och materia kan se ut, hur det kan komma sig att människor ser flygande tefat, psykets religiösa dimension och vår civilisations framtid.

"There have been so many pupils of mine, who have fabricated every sort of rubbish from what they took over from me."

(C G Jung)

På den negativa sidan tycker jag mig kunna konstatera att hans analys av det världspolitiska skeendet ibland har varit bristfällig och hans uppenbara politiska naivitet i kombination med hans obenägenhet att tydligt ta ställning i vissa frågor ligger honom fortfarande i fatet.

Oavsett hur man ser på honom, så har han lämnat avtryck i vår kultur på mångahanda områden, men jag tror att på psykologins område är det upp till efterföljarna att efter bästa förmåga skilja agnarna från vetet och uppdatera våra förklaringsmodeller i takt med att ny kunskap tillförs psykologins område, även från forskningen inom närliggande områden, t.ex. biologi, neurologi, genetik, kognitionsvetenskap och evolutionsteori.

Jag har senare många gånger försökt analysera vad det kan ha varit i mitt möte med den jungianska psykologin som attraherade mig så starkt. Jag hade inte tillräckliga kunskaper om

jungiansk psykologi för att kunna ta ställning på saklig grund, så det måste ha handlat om något annat.

Jag tror att det var framför allt två faktorer som bidrog:

1. Upplevelsen av igenkännande i de starkt förenklade men fantasieggande förklaringsmodeller som förmedlades till mig via litteratur och andras erfarenheter. Jag fick höra talas om den hemska skuggan som man måste möta, jag fick höra berättas om den väna Anima som måste befrias från modershäxan, och över alltihopa vakade det allseende och trygghetskapande Självvet i sin visdom.
2. Den numinösa karaktären av mitt eget möte med det omedvetna. Det var en upplevelse av religiös karaktär, kanske kan man tala om en frälsningsupplevelse eller om en förälskelse. I vilket fall fick Jung bära en starkt idealiserande projektion från min sida.

Men som alla vet brukar den typen av idealiserande överföring efter en tid övergå i ett kraftigt avståndstagande. Och visst har det ibland känts som om jag skulle vilja sparka ut Jung ur min tillvaro, men vår relation har trots detta motstått alla prövningar i snart 35 år och det känns som om vi kanske har hittat fram till något som skulle kunna vara livet ut, en relation som kan inrymma oss båda med alla våra mänskliga brister. Och en av anledningarna till detta tror jag man kan finna i *Mysterium Coniunctionis*, där Jung skriver:

Alla sanningar förändras, och endast det som förändras kan förbli sant. (CW14: 503)

Han sjunger alltså osäkerhetens och föränderlighetens lov i detta korta citat och han betonar vikten av att aldrig låta sig snärjas i dogmatiske bojar. Alla sanningar har med andra ord ett

”bäst före”-datum och om vi inte respekterar detta stelnar vi som saltstoder i öknen. Men om man tar det på allvar, så menar jag att relationen till Jung och den jungianska psykologin kan förbli både levande och närande.

Vi måste alltså i Jungs efterföljd, vara beredda att ompröva våra omhuldade förklaringsmodeller, när ny kunskap och nya insikter erbjuder en möjlighet att formulera nya modeller med högre förklaringsvärde. Den jungianska psykologins extrema öppenhet för det mänskliga psykets alla yttringar kräver å andra sidan av oss att vi har ett aktivt kritiskt förhållningssätt för att undvika att vi hamnar i ockult vidskepelse eller i sektaristisk dogmatism (det som kallas jungianism).

Herakleitos (grek filosof, ca 500 f.Kr.) lär ha sagt att man inte kan bada i samma flod två gånger. Likt flodens vatten flyter livet förbi oss och denna föränderlighet kräver motsvarande föränderlighet hos oss, om vi vill förbli levande.

Men vi kan inte, likt livet självt, befinna oss i konstant förändring, i varje fall inte om vi vill fungera som medvetna individer i en gemensam kulturmiljö. Såväl biologiskt som psykologiskt är vi konstruerade så, att vi söker stabilitet och finner trygghet i det oföränderliga.

Jag föreställer mig att vi bara kan hantera denna motsättning genom att vi tillåter oss att pendla mellan Chaos och Struktur, och ju bättre vi kan uthärda den otrygghet och kanske till och med ångest som hotar oss i Chaos, desto smidigare sker våra övergångar och därmed vår utveckling.

Jung som psykiater

Jung började sin läkarbana på Burghölzli, ett mentalsjukhus strax utanför Zürich, och här utvecklar Jung också sina tankar kring schizofreni (på den tiden *daementia praecox*), han utvecklar tänkandet kring psykosens psykologiska ursprung och lägger därmed grunden för den psykoterapeutiska psykosbehandlingen. Utifrån sina associationsexperiment utvecklar han också sin komplexteori som kommer att bli en av grundstenarna i den jungianska psykologin.

Han blir centralfigur i den s.k. Zürich-skolan som får en mycket framträdande roll i psykiatriens utveckling. Burghölzli blir ett centrum för den tidens psykoanalytiskt intresserade psykiatriker och det var dit man sökte sig i långt större utsträckning än till Wien och gruppen runt Freud. Och det blir också här på Burghölzli som den psykoanalytiska rörelsen blir etablerad. Freud skriver själv:

Zürich-skolan blev kärnan i kampen för att vinna erkännande av den analytiska behandlingsmetoden. Där fanns också den enda möjligheten att utbilda sig och att praktisera den nya behandlingsformen. De flesta av mina efterföljare och medarbetare vid den tiden hade kommit till mig via Zürich, även de som geografiskt hade närmare till Wien än till Zürich. (On the History of the Psychoanalytic Movement, SE14, sid 27)

Jung som psykolog

Den nya psykologin

Jung betraktade sig som vetenskapsman, och han beskrev sig själv som psykolog i första hand, om än med intressen som sträckte sig långt utanför de traditionella ramarna för den tidens vetenskapliga studier.

Men den vetenskapliga disciplinen psykologi, som man runt förra sekelskiftet försökte etablera och utveckla blev blott till namnet ett sammanhållet ämnesområde. En tysk psykolog, William Stern, skriver år 1900 om den tidens olika psykologiska riktningar att

... de talar olika språk och den bild av psyket som de målar upp innehåller så många olika färger och deras respektive penselföring är så speciell, att man inte ens kan urskilja att det är samma motiv de återger. (Stern, W.: Die psychologische Arbeit des neunzehnten Jahrhunderts, Zeitschrift für Pädagogische Psychologie und Pathologie, del 2, sid 413-436)

”För den som haft privilegiet att möta Jung själv, är det en oerhörd besvikelse att ta del av de otillräckliga och förenklade tillämpningar av Jungs teorier som hans efterföljare har publicerat.”

(H Ellenberger)

År 1909 försökte man på en internationell psykologkongress i Geneve att skapa en gemensam terminologi för hela området psykologi. Detta sker parallellt med ansträngningar runt om i Europa och Ryssland att anamma esperanto som ett gemensamt språk, och esperanto introducerades också på psykologikongressen 1909 som ett alternativt kongressspråk. Dessa ansträngningar att åstadkomma ett gemensamt psykologi-språk kom skändligen på skam och projektet övergavs.

Men problemet kvarstår alltjämt och har t.o.m. förvärrats och de missförstånd som uppstår bidrar naturligtvis till ytterligare fragmentering av ämnesområdet psykologi.

Den jungianska psykologins historia

För sammanhangets skull måste vi placera in Jung i de strävanden som dominerade inom disciplinen psykologi. Jung var mycket aktiv i ansträngningarna att forma och utveckla en sammanhållen disciplin, men hans tankar gick utanför dessa ramar. Han såg nämligen psykologin som den grund alla andra vetenskapliga discipliner måste vila på, d.v.s. det finns en psykologisk aspekt i all vetenskap (och på alla andra områden också). Allt upplevs och formuleras via det mänskliga psyket och Jung menade att psykologin var den enda vetenskapsgren som kunde komma till rätta med den subjektiva faktor som betraktades som en störning inom de andra vetenskapliga disciplinerna.

Till en början använde han namnet ”Analytisk psykologi” som samlande beteckning på sin psykologi, men på 1930-talet övergick han till att tala om ”Complex psychology”. De flesta trodde, och tror fortfarande, att han med detta ville sätta sin komplext teori i centrum, men med beteckningen ”complex psychology” ville han markera att hans psykologi beskriver komplexa dynamiska system, till skillnad från bl.a. behaviorismens betingningar och reflexer.

Det faktum att Jungs eget namn på sin psykologi inte slog igenom bland ”jungianerna”, d.v.s. de människor som utgav sig för att arbeta i enlighet med hans teorier, tolkar Sonu Shamdasani (nutida psykologihistoriker) som ett tecken på hur stort avståndet redan hade hunnit bli mellan upphovsmannen Jung och hans efterföljare.

År 1936 skriver Toni Wolff, med Jungs välsignelse kan man förmoda, att Jung med beteckningen ”complex psychology” avsåg sin psykologiska teori, medan beteckningen ”analytisk psykologi” skulle reserveras för den terapeutiska behandlingen, d.v.s. den jungianska analysen. (”The Cultural Significance of Complex Psychology”).

Nuerna har vi valt bort såväl ”complex psychology” och ”analytisk psykologi” som beteckningar, därför att ingen längre vet vad man menar när man använder dem. Vi talar i stället om ”jungiansk psykologi” resp ”jungiansk analys”.

Det finns något väldigt paradoxalt i hur jungianerna relaterar till Jung på denna tid. Å ena sidan använder man sig av hans teoretiska begrepp och teorier lite hur som helst, å den andra använder man sig av hans namn som en kvalitetsstämpel (i synnerhet i USA) och han blir också föremål för en devot dyrkan i vissa kretsar. Henri Ellenberger (1905-1993, schweizisk medicinhistoriker och psykiatriker) beskriver ett besök vid Jung-institutet i Zürich (1953) på detta sätt:

Ingenstans har jag funnit en plats som i så hög grad förmedlar intrycket av en teosofisk sekt som C G Jung Institutet i Zürich. Jag har aldrig upplevt en kultplats där Mästaren förhärligats och dyrkats så intensivt. Samtidigt ägnar sig många av hans lärjungar öppet åt astrologi, ockultism och spådomskonst. (Henri Ellenberger: La Psychiatrie suisse VI, sid 306)

Detta är Ellenbergers beskrivning av Jungs efterföljare, och denna beskrivning avviker dramatiskt från hans beskrivning av Jung själv:

För den som haft privilegiet att möta Jung själv, är det en oerhörd besvikelse att ta del av de otillräckliga och förenklade tillämpningar av Jungs teorier som hans efterföljare har publicerat. (Idem, sid 154)

Michael Fordham, en av de jungianska centralfigurerna i England hade redan 1942 uppmärksammat vad som höll på att hända i jungianska kretsar och han uppfattade de här tendenserna som rakt motsatta Jungs egen uppfattning och önskan:

Det blev tydligt att man höll på att förvandla jungiansk psykologi till en kvasi-religiös kult, vilket var rakt motsatt Jungs strävanden, så som jag uppfattade honom, både genom vår personliga kontakt och genom hans böcker. (*Explorations into the Self*, sid 2)

***

När det gäller den jungianska psykologin är utvecklingen precis likadan som inom ämnesområdet psykologi i stort, om än med några decenniers eftersläpning. Shamdasani skriver:

Att idag betrakta jungiansk psykologi som en sammanhållen enhetlig psykologi är en anakronism. (Jung and the Making of Modern Psychology, sid 14)

Han fortsätter:

Den begreppsapparat som Jung utvecklade har urholkats av hans efterföljare och begreppen har använts i en mängd olika sammanhang och med helt andra innebörder och syften än de Jung avsåg. Innebörden av begreppen har successivt glidit bort från Jungs ursprungliga, och i många fall har begreppen givits en radikalt annorlunda innebörd. Dessa omdefinitioner och glidningar har skett i

det fördolda under sken av att det är Jungs teorier man återger eller vidareutvecklar i trohet mot Jungs intentioner. (Jung and the Making of Modern Psychology, sid 14-15)

I sin för sin tid utmärkta bok *Jung and the Post-Jungians* gör Andrew Samuels en indelning av den jungianska psykologin i tre huvudriktningar:

- a. Den klassiska skolan, med dess betoning av tillvarons symboliska aspekt och med en tydligt religiös prägel (Marie-Louise von Franz, Barbara Hannah, Esther Harding);
- b. Den utvecklingspsykologiska skolan som har ett mera reduktivt, kliniskt synsätt och som inorporerat mycket av Winnicotts och Melanie Kleins neo-freudianska synsätt (Michael Fordham, Mario Jacoby, Andrew Samuels);
- c. Den arketyppiska skolan, som är den minsta och kanske den mest svårtillgängliga (James Hillman, Pat Berry, Wolfgang Giegerich).

Men som Shamdasani skrev, denna indelning är redan överspelad, fragmenteringen har fortsatt. T.o.m. Zürich-institutet, den klassiska skolans Alma Mater, finns inte längre i sin ur-

sprungliga form. Efter att Marie-Louise von Franz hade dragit sig tillbaka, bröt sig gruppen runt henne ut från Zürich-institutet i början på 90-talet och bildade ett eget institut.

Det som var kvar av det "gamla" institutet, som ligger strax bredvid familjen Jungs residens i Küsnacht vid Zürich-sjöns strand, splittrades sedan på nytt i början av det här seklet, när en stor del av utbildningsanalytikerna bröt sig ut och bildade ytterligare ett institut inne i Zürich.

Och utvecklingen har varit likartad på andra håll i världen.

Var skulle då Jung själv ha passat in i det här jungianska myllret? Knappast någons, skulle jag vilja säga, och jag tror att Jung skulle hålla med mig.

Det sägs att ur kaos föds en högre ordning, men om det också gäller för den jungianska psykologin återstår att se.

Håkan Raihle

Centrum för Jungiansk Psykologi AB

Vintervägen 29, S-169 54 Solna. Tel/fax 08-83 07 00